

Kwaliteitskaart

Vrij lezen/Vrije keuze lezen – groep 4 tot en met 8

Naam school:

Verantwoordelijk:

Datum:

Lezen algemeen

In alle groepen is er dagelijks tijd ingeroosterd voor voorlezen, vrij lezen/vrije keuze lezen*, en praten over boeken. Dit is een onmisbare basis voor de leesmotivatie, de taal- en leesontwikkeling en kennisopbouw van leerlingen.

Vrij lezen/vrije keuze lezen - groep 4 tot en met 8

Leerlingen die het AVI-niveau eind groep 4 beheersen en stil kunnen lezen, lezen dagelijks 30 minuten vrij in een leeftijdsadequaat, kwalitatief goed jeugdboek met rijke taal. Het mag een verhalend fictie of verhalend non-fictie boek zijn. Leerlingen worden wel gestimuleerd een boek te kiezen dat past bij het thema dat aan de orde is in de klas, maar de keuze voor het boek ligt bij henzelf.

* Binnen de methodiek Focus op begrip, de basis voor deze kwaliteitskaart, spreekt men van 'Vrije keuze lezen'.

Naast het vrije keuze lezen krijgt ook het praten over boeken een belangrijke plek binnen het onderwijs: boekbeleving en boekpromotie. Zie de [Focusposter 'Vrij lezen: de basis'](#)

Tijdens het vrije keuze lezen wordt er niet gelopen door de klas. Leerlingen hebben een extra boek op tafel liggen, zodat ze verder kunnen lezen wanneer hun andere boek uit is of wanneer ze dit boek weggleggen. Leerlingen mogen een geluidbeperkende hoofdtelefoon dragen om zich beter te kunnen concentreren. Tijdens het vrije keuze lezen loopt de leerkracht rond of roept leerlingen bij zich, wanneer hij of zij merkt dat leerlingen niet of onvoldoende tot lezen komen en om inzicht te krijgen in hoe het lezen bij de leerlingen verloopt (ook wel aangeduid als 'begeleid vrij lezen').

Minimaal twee keer per week wordt met de leerlingen na het vrij lezen gepraat aan de hand van één rijke vraag:

- Wat vind je mooi / grappig / spannend / verdrietig / vrolijk... in dit boek?

- Wat doet je denken aan ons thema?
- Een stelling
- Een 'Chambers'-vraag: Vertel eens...
- Een stelling (Van Koeven, Adamsky)

Zie [Focusposter 'Rijke vragen'](#)

Hierbij wordt de didactiek denken – schrijven – uitwisselen – aanvullen ingezet. Er worden verbindingen gelegd tussen het boek en het thema, zodat duurzaam leren tot stand komt. Leerlingen kunnen hun gedachten opschrijven op een wisbordje of in een schrift voor dat doel, een 'Literatuurschrift'. Een schrift heeft de voorkeur, aangezien leerlingen hun teksten terug kunnen lezen en leerlingen beter kunnen worden gevolgd.

Geschikte boeken

Boeken voor vrije keuze lezen moeten voldoen aan de volgende eisen:

- er is sprake van rijke taal (niet AVI- of CLIB-gebonden) in leeftijdsadequate boeken
- het gaat om verhalende fictie of verhalende non-fictie (geen boek met veel afbeeldingen en losse stukjes tekst)
- er zijn series aanwezig
- er zijn luisterboeken ([Yoleo](#), [Passend Lezen](#) en de [online Bibliotheek](#)) en e-books aanwezig

Boekpromotie

Minimaal één keer in de twee weken wordt een boekpromotie-activiteit gedaan om leerlingen te enthousiasmeren voor boeken die zij zelf mogelijk niet snel zullen kiezen. Dit kan door leerlingen zelf te laten vertellen over de boeken waar zij enthousiast over

zijn of door een stuk voor te lezen uit diverse boeken.

Voor meer uitgebreide boekpromotie-activiteiten kan ter inspiratie gebruik worden gemaakt van:

- [25 werkvormen voor de Boekenkring](#) (van de Bibliotheek op school)
- Werken met kleine boekenkringen, waarbij leerlingen allemaal dezelfde boeken lezen met behulp van één of meer Chambers-vragen. Zij kiezen uiteindelijk samen één boek dat ze presenteren aan de klas.
- Digitale ideeën via de Bibliotheek op school: [pro.debibliotheekopschool.nl](#)
- Boekpitch: [youtube.com](#)
- Luisteren naar 'Oorlezen': [oorlezen.nl](#)
- Luisteren naar 'De waanzinnige podcast': [dewaanzinnigepodcast.nl/boeken/](#)

Groep 4

Voor veel leerlingen in groep 4 is hardop ondersteund makkelijk lezen (HOMMEL) belangrijk, omdat zij AVI-niveau M4/E4 nog niet hebben behaald en het stillezen dan vaak nog niet lukt. Ondersteund lezen kan met de leerkracht, in duo's of met een tutor (eventueel een leerling die moeite heeft met lezen uit een hogere klas).

Manieren om ondersteund te lezen:

- voor-, koor- en nalezen of een variant van deze
- papegaaielen
- theaterlezen
- voorlezen aan kleuters
- karaokelezen (meelezen met een digitaal boek, dat wordt voorgelezen)

Daarnaast kunnen luisterboeken worden ingezet.

Geschikte boekensites:

Op deze websites vind je geschikte boeken:

leesbevorderingindeklas.nl

jaapleest.nl

boekenzoeker.be

pluizer.be (klik op 'lijsten' om de themalijsten te vinden)

dewaanzinnigepodcast.nl

top40kinderboeken.nl

degrotevriendelijkepodcast.nl

kinderboekenambassadeur.nl

hebban.nl/junior-boeken-populair

bibliotheek.nl

iedereenleest.be/leesinspiratie-thema

kinderboekenjournaal.nl

stoerleesvoer.nl

kinderboeken.nl

Vrij lezen/vrije keuze lezen ondersteunen

Er is extra begeleiding voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften in de groepen 4 tot en met 8.

Zorgniveau 2

Leerlingen worden ondersteund in het vinden van 'het sleutelboek', waardoor zij aangezet worden tot lezen. Dit boek kan gekozen worden op basis van de [leesinteresselijst](#) of met behulp van websites, zoals [leesbevordering in de klas \(tiplijsten\)](#).

Leerlingen die niet zo gemotiveerd zijn om te lezen of leerlingen die leesproblemen hebben, kunnen geholpen worden door hen te 'lanceren' in het boek. Dit kan door het voorlezen van het eerste hoofdstuk of samen lezen van een deel van het verhaal (met tutor of in een duo). Het samen lezen kan gebeuren via voor-koor-door óf voor- en nalezen óf om en om te lezen óf papegaailezen.

Leerlingen die veel moeite hebben om zelfstandig te lezen, zich onvoldoende kunnen concentreren of niet gemotiveerd zijn om te lezen kunnen ondersteund worden door het inzetten van een luisterboek via de [online Bibliotheek app](#), [Yoleo](#) en [Passend Lezen](#).

Leerlingen die veel bladeren of moeite hebben met een fysiek boek kunnen het prettig vinden om een e-book te lezen. Deze zijn te vinden via de [online Bibliotheek app](#).

Zorgniveau 3

Voor leerlingen in groep 4 die nog geen AVI-niveau eind groep 3 hebben behaald en leerlingen vanaf groep 5 met een AVI-niveau lager dan eind groep 4 kan Ralfi worden ingezet, vier keer vijftien minuten per week. Hiervoor kan goed een spannende of mooie bladzijde uit het voorleesboek of uit het leesboek van de leerling zelf worden gebruikt of een tekst die interessant is en past bij het thema.

De leesmediaconsulent (de Bibliotheek op school) kan advies geven ten aanzien van geschikte boeken en kan leesgesprekken voeren met leerlingen met leesproblemen of problemen met de leesmotivatie.

Volgen

Er worden keer per jaar groepsoverzichten ingevuld, zodat in één oogopslag duidelijk is welke leerlingen speciale onderwijsbehoeften hebben en extra ondersteuning dienen te ontvangen.

Formatief (gedurende het gehele jaar)

- observeren tijdens de lessen: leest de leerling of is er sprake van niet lezen (opstaan, lopen, om zich heen kijken, bladeren, praten, vaak van boek veranderen zonder het uit te lezen, in te moeilijke/makkelijke boeken lezen).
- observeren tijdens leesgesprekken: wat vertelt de leerling over zijn boek, begrijpt hij het boek dat hij leest, kan hij nadenken en meepraten n.a.v. een vraag.
- per leerling een boekenlijst bijhouden, waarop alle titels van de boeken worden genoteerd, aantal bladzijden in het boek, audio-ondersteuning, past het boek bij het thema, fictie/verhalende non-fictie, datum waarop het boek uit is of verlaten, beoordeling door de leerling, paraaf van de leerkracht.
- checken van schriftelijk werk: wat schrijven leerlingen op bij het praten over boeken via denken-schrijven-uitwisselen-aanvullen

Vul hier andere formatieve toetsen in, die de school inzet.

Summatief (in januari en juni)

Vul hier de toetsen uit het volgsysteem in die de school afneemt

Vul hier de observatie-instrumenten uit het volgsysteem in die de school afneemt

Vul hier de methodetoetsen in die de school afneemt

Wanneer bij leerlingen de vloeiend leesontwikkeling achterblijft, vindt een tussenmeting plaats in november en april:

Vul hier de toetsen uit het volgsysteem in die de school afneemt

Ontwikkelpunten

Vul hier zaken in waarvan je als school vindt dat die verder ontwikkeld moeten worden.

Bronnen

Bemer, A. (2021). *Het ontwikkelen van autonome leesmotivatie bij vrij lezen*. Gevonden via, wij-leren.nl/autonome-leesmotivatie-stimuleren.php.

Berg, H. van den, Land, I., Meijsing, I. (2019). *Liefde voor letters en lezen. Handboek stimulering geletterdheid - 0 tot 7 jaar*. Amsterdam: SWP.

Boxmeer, A. van, & Dijck, E. van (2017). *Spelen met prentenboeken. Leerzame en leuke activiteiten. voor thuis en in de klas*. Rotterdam: Lemniscaat.

Chambers, A. (2012). Leespraat: *De leesomgeving en vertel eens*. Zoetermeer: NBD Biblion.

Cultuurkuur.be (2022). *33 korte werkvormen voor de boekenkring*. Gevonden via, cultuurkuur.be/werkvormenvoordeboekenkring.

de Bibliotheek op school (2021). *25 korte werkvormen voor de Boekenkring - onderbouw*. Gevonden via, pro.debibliotheekopschool.nl/lezen/werkvormen-voor-de-boekenkring-onderbouw.

de Bibliotheek op school (2015). *25 korte werkvormen voor de Boekenkring*. Gevonden via, pro.debibliotheekopschool.nl/lezen/20171020-werkvormenvoordeboekenkring.pdf.

Jonge, T. de. (2021). *Werkvormen leesbevordering: 90 interactieve werkvormen voor creatieve lessen*. De Jonge Educatief.

Koeven, E. van, & Adamsky, M. (2015). Stimuleer korte boekgesprekken. *JSW*, 4, 6-7.

Koeven, E. van, Ganzeman, F. & Verschuren, H. (2025). *De wereld in kinderboeken*. Amsterdam: Boom uitgevers.

Koeven, E. van, & Smits, A. (2020). *Rijke taal: taaldidactiek voor het basisonderwijs*. Amsterdam: Boom uitgevers.

Koeven, E. van, & Smits, A. (2019). *Kritisch omgaan met de DMT*. Gevonden via, geletterdheidenschoolsucces.blogspot.com/2019/10/kritisch-omgaan-met-de-dmt.html.

Koeven, E. van, Smits, A. & Lok, M. (z.d.). *Rijke taal*. Gevonden via, rijketaal.org.

Ros, B., Gelderen, A. van, Glopper, K. de & Steensel, R. van. (2021). *Leer ze lezen*. Gevonden via, didactiefonline.nl/artikel/leer-ze-lezen.

Smits, A., & Braams T. (2019). *Dyslectische kinderen leren lezen*. Amsterdam: Boom uitgevers.

Stichting Lezen & SLO (z.d.). *Lezeninhetpo.nl*. Gevonden via, lezeninhetpo.nl.

Stichting Lezen (z.d.). *Tijdschrift Lezen. Kwartaalblad voor leesbevordering en literatuureducatie*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Walta, J. (2020). *Open Boek: handboek leesbevordering*. Eindhoven: De Boekenberg.